

ХЪРБЪРТ УЕЛС

ИСТОРИЯТА НА ПЛАТНЕР

Превод от английски: Борис Миндов, —

chitanka.info

Дали на историята на Готфрид Платнер може да се вярва или не, е деликатен въпрос от гледна точка на доказателствата. От една страна, разполагаме със седем свидетели; да бъдем по-точни — с шест и половина чифта очи и един неоспорим факт, а от друга, е налице — какво е то? — предубеждение, здравомислие, инертността на общественото мнение. Никога не е имало седем по-честни наглед свидетели; никога не е имало по-неоспорим факт от изменението на анатомичното устройство на Готфрид Платнер и... никога не е имало по-нелепа история от тая, която трябваше да разправят. Най-нелепата част от историята е разказът на достопочтения Готфрид (защото аз го причислявам към седмината). Да пази бог стремежът към безпристрастие да ме подведе да подкрепя суеверието и така да следвам примера на покровителите на Еусапия^[1]. Право да си кажа, според мен има нещо тъмно в тази работа с Готфрид Платнер, но кое именно ѝ е тъмното, откровено да си призная, и аз не знам. Учудва ме вярата, която придават на историята най-неочаквани и авторитетни среди. Най-справедливо спрямо читателя обаче ще бъде да я разкажа без по-нататъшни коментари.

Готфрид Платнер въпреки името си е по рождение англичанин. Баща му бил елзасец, който през шейсетте години дошъл в Англия, оженил се за почтена англичанка от незнатен произход и умрял в 1887 г. след добродетелен и без особени събития живот (посветен, както подразбирам, главно на паркетчийство). Тъй като от родителите си е наследил три езика, той е преподавател по съвременни езици в едно малко частно училище в Южна Англия. За случайния наблюдател е досущ като всеки друг преподавател по съвременни езици в което и да е друго малко частно училище. Костюмът му не е нито много скъп, нито много моден, ала, от друга страна, не е и твърде евтин или неспретнат; външността му, както ръстът и осанката, са невзрачни. Може би ще забележите, че, както у повечето хора, лицето му не е напълно симетрично: дясното око е малко по-голямо от лявото, а челюстта — малко понадебелена от дясната страна. Ако безцеремонно разголите гърдите му и опипате туптящото сърце, вероятно ще констатирате, че то е досущ като сърцето на всеки друг човек. Но тук между вас и опитния наблюдател ще възникне разногласие. Докато вие ще намерите сърцето му съвсем обикновено, за опитния наблюдател то ще бъде тъкмо противоположно. А щом ви посочи това, тогава и вие

много лесно ще забележите тая особеност. Тя се състои в обстоятелството, че сърцето на Готфрид тупа от дясната страна на тялото му.

Но това не е едничката особеност в устройството на Готфрид, макар и да е единствената, която би направила впечатление на неопитен човек. Един известен хирург, който проучил внимателно вътрешната подредба на Готфрид, установил, че всички други несиметрични части на тялото му също са разместени. Десният лоб на черния дроб е от лявата страна, а левият — от дясната; белите му дробове също са на противоположни места. Нещо по-странно: освен ако Готфрид не е ловък артист, трябва да повярваме, че дясната му ръка напоследък е станала лява. След събитията, които ще разгледаме (колкото е възможно по-безпристрастно), той видял, че му е крайно трудно да пише другояче, освен отдясно наляво напречно на хартията с лявата си ръка. Той не може да хвърля с дясната си ръка, при ядене се обърква как да държи ножа и вилицата, а представите му за правилата на движението по пътищата — като имаме предвид, че е велосипедист — са опасно объркани. А няма ни най-малко доказателство, че преди тези събития Готфрид е бил изобщо левак.

В тази нелепа история има още един невероятен факт. Готфрид показва три свои снимки. На едната от тях ще го видите на пет-шест години, намръщен, проточил към вас дебелите си крачета изпод карирана престилчица. На тая снимка лявото му око е малко по-голямо от дясното, а челюстта — малко по-дебела от лявата страна. В сегашното му жизнено състояние е обратното. Снимката на Готфрид на четиринайсетгодишна възраст като че ли противоречи на тези факти, но това е така, защото тя е от ония евтини фотографии, които са били на мода тогава, правена направо на метална плака и затова показваща предметите обратно, като в огледало. Третата снимка го представя на двайсет и една година и потвърждава забелязаното в другите. Тук като че ли има най-убедителни доказателства, потвърждаващите лявата и дясната страна на Готфрид са разменени. И все пак крайно трудно е да се обясни такава изумителна промяна у човек другояче, освен с някакво фантастично и нелепо чудо.

Разбира се, тези факти биха могли да се изтълкуват в известен смисъл: ако се предположи, че Платнер е извършил някаква изкусна мистификация във връзка с разместването на сърцето си. Снимки

могат да се подправят, левачество — да се имитира. Но характерът на човека не се поддава на такова обяснение. Готфрид е тих, практичен, скромнен и душевно напълно уравновесен човек от гледна точка на Нордау^[2]. Той обича бира и пуши умерено, всеки ден си прави разходки и има здраво, високо мнение за ценността на учителската професия. Притежава добър, но нешколуван тенор и му прави удоволствие да пее популярни и весели песни. Обича — но не до пристрастяване — да чете, главно белетристика, пропита със смътно благочестив оптимизъм, спи добре и рядко сънува. Всъщност от него най-малко бихте очаквали да измисли някаква фантастична история. В действителност той не само не натрапваше на света тази история, а и беше изключително сдържан по въпроса. Посреща изследвачите си с някаква миловидна... свенливост би била може би най-подходящата дума, която обезоръжава и най-невярващите. Изглежда, като че ли наистина се срамува, че му се е случило нещо толкова необикновено.

Трябва да се съжالياва, че неприязънта на Платнер към идеята за посмъртна аутопсия би отсрочила, може би завинаги, сдобиването с категорично доказателство, че лявата и дясната страна в цялото му тяло са разместени. Главно на това обстоятелство се основава правдоподобността на неговата история. Няма начин да вземем един човек и да го местим из пространството, каквото обикновените хора разбират под пространство, тъй че в последна сметка да разменим страните му. Каквото и да правим, дясната му страна пак ще си бъде дясна, лявата — лява. Разбира се, с нещо извънредно тънко и плоско това може да стане. Ако изрежете от хартия някаква фигура, каквато и да е фигура с дясна и лява страна, можете да смените страните ѝ просто като я вдигнете и обърнете обратно. Но с нещо масивно е друго. Теоретиците на математиката ни уверяват, че единственият начин да се сменят дясната и лявата страни на едно масивно тяло е да се отдели напълно това тяло от познатото ни пространство — тоест да се отдели от обичайното съществуване и да се постави някъде извън пространството. Несъмнено малко трудно можем да си представим това, ала всеки, който има известни теоретични математически познания, ще увери читателя, че то е напълно възможно. Казано на технически език, странното разместване на дясната и лявата страна на Платнер е доказателство, че той е преминал от нашето пространство в така нареченото Четвърто измерение и отново се е върнал в нашия

свят. Ние сме почти принудени да вярваме, че е станало именно така, освен ако не сме решили да се смятаме за жертви на ловка и безпочвена измама.

Толкова за реалните факти. Сега трябва да опишем явленията, свързани с временното му изчезване от света. Изглежда, че в Съсеквилското частно училище Платнер изпълняваше не само длъжността преподавател по съвременни езици, но и преподаваше също химия, икономическа география, счетоводство, стенография, рисуване и всеки друг допълнителен предмет, към който променливите капризи на родителите на учениците биха насочили тяхното внимание. Той познаваше слабо или никак тези различни предмети, но в средните училища, за разлика от интернатите или първоначалните, на учителя всъщност са необходими не толкова знания, колкото висока нравственост и благовъзпитан тон. Той куцаше особено в химията, от която не знаеше, както казваше сам, нищо друго извън трите газа (каквото подразбираше под три газа). Но тъй като учениците му започваха от нищо и черпеха всичките си познания от него, в течение на няколко срока това не причини почти никакви неудобства нито на него, нито на някой друг. Ала след време в училището постъпи едно момченце на име Уибъл, у което някой злонамерен роднина, изглежда, бе култивирал любознателен ум. Това момченце следеше уроците на Платнер с подчертан и неотслабващ интерес и за да покаже увлечението си по този предмет, няколко пъти донесе на Платнер вещества за анализ. Платнер, поласкан от това доказателство за способността му да буди интерес и разчитайки на невежеството на детето, ги анализира и дори даде общи обяснения за техния състав. Всъщност той бе толкова насърчен от своя ученик, че се сдоби с една книга по аналитична химия и я изучаваше, докато следеше вечерните занимания. И с изненада откри, че химията е много интересен предмет.

Дотук историята е съвсем обикновена. Но сега на сцената излиза зеленикавият прах. За нещастие източникът на този зеленикав прах, изглежда, е неизвестен. Мастър^[3] Уибъл разказва една заплетена история: че го бил намерил увит в пакет в някаква изоставена варница близо до морето. Щеше да бъде хубаво за Платнер и може би за семейството на мастър Уибъл, ако веднага и на място можеше да се подпали тоя прах. Във всеки случай младият джентълмен го донесъл в училище не в пакет, а в обикновено осемунциево градуирано шише от

лекарство, запушено със сдъвкано парче вестник. Той го дал на Платнер в края на следобедните занятия. Четири момчета били задържани подир училищната молитва да довършат някои неизпипани както трябва домашни работи, а Платнер ги надзиравал в малката класна стая, където се преподаваха уроците по химия. Уредите за практическо изучаване на химия в Съсеквилското частно училище, както в повечето малки училища в страната, се отличават с крайната си простота. Те се държат в малък стенен долап почти с вместимостта на обикновен пътнически куфар. Отегчен от пасивната си роля на надзирател, Платнер изглежда се зарадвал от намесата на Уибъл със зеления му прах като приятно отвличане на вниманието, и като отключил въпросния долап, веднага пристъпил към аналитични опити. За щастие Уибъл го гледал, седнал на безопасно разстояние. Четиримата злосторници, преструвайки се погълнати дълбоко в работата си, го следели скришом с най-жив интерес. Защото дори в границите на трите газа практическата химия на Платнер беше, според мен, безразсъдно смела.

Момчетата са фактически единодушни в показанията си за действията на Платнер. Той сипал малко от зеления прах в една епруветка и изпробвал веществото последователно във вода, солна, азотна и сярна киселина. Тъй като не получил никакъв резултат, изсипал малка купчинка — всъщност почти половината шише — на плоча за писане и опитал с кибрит. Шишето от лекарство държал в лявата си ръка. Веществото започнало да дими и да се топи, а после експлодирало с оглушителна сила и ослепителен блясък.

Петте момчета, като видели блясъка и очаквали големи бедствия, се мушнаха под чиновете си, така че никое от тях не пострадало сериозно. Прозорецът изхвъркнал чак на игрището, а черната дъска се катурнала от поставката си. Плочата за писане се пръснала на хиляди частици. От тавана паднала малко мазилка. Никакви други щети не били причинени на училищната сграда или пособия, а момчетата, като не виждали нито следа от Платнер, отначало помислили, че той е съборен и лежи някъде под чиновете, където не се забелязва. Те изскочили от скривалищата си да му се притекат на помощ, ала с учудване намерили мястото празно. Все още замаяни от внезапната сила на експлозията, те се завтекли към отворената врата, с мисълта,

че може да е ранен и да е изскочил от стаята. Но Карсън, който тичал най-напред, едва не се сблъскал на вратата с директора, мистър Лидгет.

Мистър Лидгет е пълен, нервен човек с едно око. Според думите на учениците той се втурнал в стаята, като залитал и изригвал някои от ония цензурни ругатни, с които са свикнали да си служат избухливите училищни директори — за да не употребят по-непристойни. „Проклет палячо! — кряснал той. — Къде е мистър Платнер?“ Момчетата са единодушни, че изрекъл точно тия думи. („Развейпрах“, „сополивец“ и „палячо“ изглежда са думи от обичайната терминология в училищния речник на мистър Лидгет.)

Къде е мистър Платнер? Този въпрос се повтаряше много пъти през следващите няколко дни. Всъщност изглеждаше, като че тази страшна хипербола — „пръснат на хиляди частици“ — той път е станала действителност. Не се виждаше никаква забележима частица от Платнер; не можеха да намерят нито капка кръв, нито нишка от облеклото му. Очевидно бе отваян напълно от този свят, без да остави никаква отломка подире си. Дори колкото да покрие една монета от шест пенса — да си послужим с един пословичен израз! Доказателствата за пълното му изчезване вследствие на тази експлозия не подлежат на никакво съмнение.

Излишно е да се разпростираме тук върху суматохата, предизвикана в Съсеквилското частно училище, в Съсеквил и другаде от това събитие. Всъщност читателите на тези страници може би ще си спомнят, че са чули за някакъв далечен и замиращ отзвук от това вълнение през последната лятна ваканция. Изглежда, че Лидгет направи всичко възможно да замаже и омаловажи тази история. Той обяви, че ако ученик спомене името Платнер, ще бъде наказан да напише дващест и пет реда, и заяви в класната стая, че знае добре къде се намира неговият помощник. Както обяснява сам, страхувал се да не би, ако се разбере, че действително е станала експлозия въпреки взетите строги мерки за ограничаване до минимум на практическите занимания по химия, репутацията на училището да пострада; такава опасност имало и ако изчезването на Платнер останело забулено в тайна. Действително той направи всичко по силите си, за да придаде на това събитие колкото е възможно по-обикновен характер. Поспециално подложи петимата очевидци на събитието на такъв щателен кръстосан разпит, че те започнаха да се съмняват в ясните показания

на своите сетива. Но въпреки тези усилия историята, в преувеличена и изопачена форма, предизвика краткотрайна сензация в окръга и няколко родители под благовидни предлози изтеглиха синовете си от училището.

Заслужава да се отбележи също, че мнозина от околността имали необикновено живи сънища за Платнер по време на вълнението преди неговото завръщане и че тези сънища били странно еднакви. В почти всички тях сънуващите виждали Платнер да блуждае сред ярко многоцветно сияние ту сам, ту заедно с други. Във всички случаи лицето му било бледо и измъчено, а понякога жестикулирал към спящия. Един-двама ученика, явно под влиянието на кошмар, уж видели Платнер да се приближава към тях с изумителна бързина и да се вира внимателно в очите им. Други бягали с Платнер, подгонени от загадъчни и чудновати същества с кълбовидна форма. Но всички тези видения бяха забравени във въпроси и догадки, когато следващата сряда след понеделника на експлозията Платнер се завърна.

Обстоятелствата на завръщането му бяха така странни, както и тези на изчезването. Доколкото малко нервното изложение на мистър Лиджет може да се допълни от колебливите изказвания на Платнер, излиза, че в сряда вечерта, преди залез, първият от тези двама джентълмени, след като освободил учениците от вечерни занимания, бил зает в градината си да бере и яде ягоди — плод, който той извънредно много обича. Той има голяма старовремешна градина, за щастие защитена от чужди погледи посредством висока и обрасла с бръшлян червена тухлена ограда. Тъкмо се бил навел над един особено плодовит стрък, нещо блеснало във въздуха, после тупнало тежко и докато успее да се огледа, някакво тежко тяло го блъснало силно изотзад. Той политнал и паднал напред, и то така стремглаво, че смачкал ягодите, които държал в ръка, а цилиндърът му — мистър Лиджет се придържа към старите схващания за тоалета на учителя — се нахлупил ниско над челото и почти закрил едното му око. Този тежък снаряд, който се плъзнал косо по него и паднал в седнало положение сред ягодите, се оказал нашият отдавна загубен мистър Готфрид Платнер в крайно раздърпано състояние. Той бил без яка и шапка, долните му дрехи били изцапани, а по ръцете му имало кръв. Мистър Лиджет толкова се възмутил и изненадал, че останал на четири

крака и с цилиндър, захлупен на окото, запротестира енергично пред Платнер за непочтителното му и необяснимо поведение.

Тази не твърде идилична сцена завършва, бил казал, външната версия за историята на Платнер — явната ѝ страна. Абсолютно излишно е да се впускаме тук във всички подробности за уволняването му от мистър Лиджет; такива подробности, с пълните имена, дати и обяснения, могат да се намерят в по-обстойния доклад за тези събития, изнесен пред Дружеството за проучване на ненормалните явления. Необикновеното разместване на дясната и лявата страна на Платнер било едва-едва забелязано първия ден, и то за пръв път във връзка със склонността му да пише отдясно наляво на черната дъска. Той поскоро криел, отколкото показвал това любопитно потвърдително обстоятелство, защото смятал, че то ще се отрази неблагоприятно на изгледите му да получи нова служба. Изместването на сърцето било установено няколко месеца след това, когато му вадили зъб с упойка. Тогава той позволил много неохотно да му направят бегъл хирургически преглед с оглед да напишат кратка бележка за „Анатомично списание“. С това изчерпваме излагането на конкретните факти, тъй че сега можем да се спрем на обясненията на Платнер по въпроса.

Но нека първо направим ясно разграничение между досегашната част от историята и следващата. Всичко, което разказах дотук, е установено чрез показания, които дори криминалист би признал. Всички свидетели са още живи; ако читателят има свободно време, би могъл да издири учениците още утре, дори да превъзмогне ужаса си от страшния Лиджет и да ги подложи на кръстосан разпит, да ги притисне и изпитва колкото си иска; да има на разположение самия Готфрид Платнер, разместеното му сърце и трите му снимки. Може да се приеме за доказано, че той действително е изчезнал в течение на девет дни вследствие на експлозията; че се е върнал почти по същия бурен начин, при обстоятелства, по естество неприятни за мистър Лиджет, каквито и да са техните подробности; и че се е върнал обърнат наопаки, така както се връща отражение от огледало. От последния факт, както посочих вече, следва почти неизбежно, че през тези девет дни Платнер трябва да е бил в някакво състояние на съществуване абсолютно извън пространството. Доказателствата в този смисъл са всъщност по-силни от тия, въз основа на които повечето убийци

увисват на бесилката. Но освен личния му разказ къде е бил, с обърканите му обяснения и почти противоречиви подробности, ние имаме само честната дума на мистър Готфрид Платнер. Не искам да я поставям под съмнение, но все пак трябва да изтъкна — което пропускат толкова много автори, описващи неизвестни психически явления, — че тук преминаваме от практически неоспоримото към ония неща, които всеки разумен човек има право да приеме или да отхвърли, както сметне за правилно. Гореизложените свидетелски показания ги правят правдоподобни; поради несъответствието им с обичайното те клонят към невероятното. Предпочитам да не наклонявам везните на читателската присъда на едната или на другата страна, а просто да разкажа историята в този вид, в който ми я изложи Платнер.

Трябва да поясня, че изслушах разказа му в моята къща в Чайлхърст и още същата вечер, щом се разделихме, влязох в кабинета си и записах всичко така, както съм го запомнил. По-късно той има добрината да го прочете в машинописен препис, тъй че фактическата му правилност е неоспорима.

Платнер заявява, че в момента на експлозията помислил отчетливо, че е убит. Той се почувствувал откъснат от земята и понесен със сила назад. Интересен за психолозите е фактът, че е мислел ясно по време на полета си назад и се питал в какво ли ще се блъсне — в химическия долап или в поставката на черната дъска. Петите му се ударили в земята, той политнал и се строполил тежко в седнало положение върху нещо меко и плътно. За миг сътресението го зашеметило. Веднага усетил отчетлива миризма на опърлени косми и му се счул гласът на Лиджет, който питал за него. Естествено, за известно време съзнанието му било силно помътнено.

Отначало му се сторило, че все още се намира в класната стая. Виждал съвсем ясно изумлението на учениците и влизането на мистър Лиджет. Тук е напълно уверен. Не чул какво казали; но отдава това на оглушителния ефект на експеримента. Предметите около него изглеждали странно тъмни и неясни; разсъдъкът му си обяснил това с очебийната, но погрешна мисъл, че експлозията е предизвикала огромно количество тъмен дим. В този полумрак силуетите на Лиджет и на учениците се движели смътно и безмълвно като призраци.

Лицето на Платнер все още пламтяло от парещата топлина на светкавицата. Той бил, както казва сам, „шашардисан“. Първите му определени мисли, изглежда, са се отнасяли за личната му безопасност. Помислил, че може би е ослепял и оглушал. Опипал внимателно крайниците и лицето си. После възприятията му се прояснили и с учудване констатирал, че старите обичайни чинове и други училищни мебели около него липсват. На тяхно място виждал само смътни, неопределени, сини сенки. После станало нещо, което го накарало да извика силно и мигновено пробудило и раздвижило притъпените му сетива. *Двама от учениците, жестикулирайки, минали един след друг направо през него!* Никой от тях не показвал, че усеща и най-малко присъствието му. Трудно можем да си представим чувството, което изпитвал. Те минали през него, казва той, неусетно като през валмо мъгла.

Първата мисъл на Платнер след това била, че е умрял. Но тъй като бил закърмен с много трезви възгледи по тия въпроси, той се поучудил, че тялото му е все още около него. Второто му заключение било, че не той е умрял, а другите са умрели: че експлозията е унищожила Съсеквилското частно училище и всички там, с изключение на самия него. Но и това не го задоволило напълно. И затова пак се заоглеждал учудено.

Всичко наоколо било обвито в непрогледен мрак: отначало той му се струвал черен като абанос. Над главата си имал черно небе. Единственото светло петънце в тая обстановка бил някакъв смътен зеленикав блясък по края на небосвода в едната посока, който очертавал на хоризонта вълнисти черни хълмове. Такова било, изглежда, първоначалното му впечатление. Когато очите му свикнали с тъмнината, той започнал да различава в заобикалящата го нощ някакъв смътен зеленикав цвят с различни отсенки. На този фон мебелите и присъстващите в класната стая се откроявали като фосфоресциращи привидения, смътни и неосезаеми. Той протегнал ръка и без усилие я проверил през стената на стаята до камината.

Според разказа му, Платнер направил енергично усилие да привлече внимание. Той извикал на Лиджет и се опитал да улови учениците, когато се щурали насам-натам. Отказал се от тези опити едва когато мисис Лиджет, която, естествено, той (като учител) мразел, влязла в стаята. Както казва сам, усещането, че се намира в тоя свят и

все пак не е част от него, било извънредно неприятно. Той сравняваше твърде сполучливо чувствата си с тези, които изпитва котка, когато гледа мишка през прозорец. Щом понечвал да се свърже с неясния, познат свят около себе си, някаква невидима, непонятна преграда пречела на досега му с него.

Тогава насочил вниманието си към своето веществено обкръжение. Видял шишето от лекарството все още здраво в ръката си, с остатъка от зеления прах в него. Сложил го в джоба си и почнал да опипва наоколо. Оказало се, че седи на голям камък, покрит с кадифен мъх. Не можел да различи заобикалящата го тъмна местност, понеже смътният, мъгляв образ на училищната стая я закривал, но имал чувството (дължащо се може би на студения вятър), че се намира близо до хребета на някакъв хълм и че под нозете му се спуща стръмна клисура. А зеленото сияние по края на небосвода като че се разширявало и засилвало. Той се изправил, търкайки очи.

Изглежда направил няколко крачки по стръмното нанадолнище, ала после се препънал, едва не паднал и седнал отново на една назъбена скала да наблюдава зората. Усещал света около себе си абсолютно безмълвен. Той бил колкото безшумен, толкова и мрачен, и макар че по хълмистия склон духал студен вятър, липсвали шумоленето на тревата и шептенето на клоните, които би трябвало да го съпровождат. Така по слух, ако не и по зрение, разбрал, че склонът, на който стоял, е скалист и пуст. С всеки миг зеленото ставало все по-ярко и едновременно с чернотата на небето над главата му и скалистата пустош около него се примесвало прозрачно кървавочервено, без обаче да ги смекчава. Като имам пред вид понататъшния развой на събитията, склонен съм да мисля, че тази червенина може би е била оптически ефект, дължащ се на контраста. Нещо черно трепнало за миг в долната част на мъртвешки жълто-зеления небосвод, а после от черната бездна под него се надигнал тънък и пронизителен глас на камбана. Със засилването на светлината растяло и потискащото очакване.

Той преседял така навярно повече от час, като всеки миг странната зелена светлина ставала все по-ярка и бавно разпростирала пламтящите си пръсти нагоре, към зенита. Със засилването ѝ призрачното видение на нашия свят ставало относително или абсолютно все по-смътно. Вероятно и двете, защото времето трябва да

е било приблизително около нашия земен залез. Докато видението на нашия свят изчезвало, Платнер с няколко крачки по нанадолнището минал през пода на класната стая и като че сега седял във въздуха в по-голямата класна стая на долния етаж. Той различавал ясно пансионерите, но много по-слабо, отколкото Лиджет. Те правели вечерните си упражнения и с интерес забелязал, че някои шмекеруват по математика с помощта на „ключ“ — средство за преписване, чието съществуване Платнер не подозирал дотогава. С течение на времето те постепенно изчезнали, докато светлината на зелената зора постепенно се засилвала.

Поглеждайки към долината, Платнер забелязал, че светлината пропълзляла дълбоко надолу по скалистите склонове и през гъстата чернота на бездната сега се процеждало слабо зелено сияние, като блясък на светулка. И почти незабавно над базалтовите вълнисти гънки на далечните хълмове се издигнал дискът на някакво огромно небесно тяло, пламтящо в зеленикаво-розово, а чудовищните скални маси наоколо изпъкнали мрачни и пусти, облени от зелена светлина и набраздени от гъсти, ръждивочерни сенки. Забелязал множество топчести предмети, които се реели над хълмовете, като хвърчилки на магарешки бодил, понесени от вятъра. Най-близките се намирали от другата страна на клисурата. Камбаната долу звъняла все по-бързо и по-бързо, като че с нетърпелива настойчивост, а тук-там се мяркали някакви светлини. Учениците, занимаващи се на чиновете си, сега почти не се забелязвали.

Това угасване на нашия свят, докато се издигало зеленото слънце на тази друга вселена, е любопитна подробност, за която Платнер настоява. Трудно е да се движи човек през нощта в Другия свят поради отчетливостта, с която се виждат предметите от този свят. Загадка е защо в такъв случай ние, в този свят, не забелязваме нищо от Другия свят. Това се дължи може би на сравнително яркото осветление на този наш свят. Според Платнер, на пладне, през най-ярката част на деня, в Другия свят не е светло дори колкото при пълнолуние в този свят, докато нощта му е непрогледно черна. Тъй че количеството светлина дори в обикновена тъмна стая е достатъчно, за да направи видими предметите в Другия свят, по силата на същия принцип, както слабата фосфоресценция е видима само в най-дълбок мрак. След като Платнер ми разказа историята си, аз се опитах да видя нещичко от Другия свят,

като преседях дълго време във фотографска тъмна стаичка нощем. Безспорно различих неясни очертания на зеленикави склонове и скали, но, трябва да призная, всъщност много неясни. Читателят може да има по-голям късмет. Платнер ми казва, че след завръщането си сънувал, виждал и разпознавал места от Другия свят, но това се дължи навярно на спомените му от тия гледки. Напълно възможно е обаче хора с необикновено остро зрение от време на време да зърват този странен Друг свят около нас.

Но да не се отклоняваме. Когато зеленото слънце се издигнало, в клисурата се открила, макар и смътно и неясно, дълга редица черни сгради и след известно колебание Платнер се спуцал по нанадолнището към тях. Слизането било продължително и извънредно досадно не само поради голямата стръмнина, но също и поради ронливостта на камъните, с които бил осеян целият склон на хълма. Шумът от спущането — от време на време токовете му изтръгвали искри от скалите — в тоя момент бил като че единственият звук във вселената, защото биенето на камбаната вече престанало. Когато се приближил, забелязал, че различните постройки изумително приличат на гробове, мавзолеи и паметници, само че всички били еднакво черни вместо бели като повечето гробници. А после видял да излизат на тълпи от най-голямата сграда — точно както хората се разотиват след църква — множество бледи, закръглени, светлозелени фигури. Те се пръскали в различни посоки по широката улица на селището — едни минавали по странични улички и се появявали отново на хълмистия склон, други влизали в някои от малките черни постройки от двете страни на пътя.

Като видял тези изкачващи се към него същества, Платнер спрял и се вторачил. Те не вървели, защото в действителност били без крайници, но имали някакво подобие на човешки глави, под които се поклащало тяло, прилично на попова лъжичка. Странността им го смаяла, но всъщност той бил заобиколен от толкова много странности, че те не го разтревожили сериозно. Съществата се носели към него по посока на мразовития вятър, който духал към нанадолнището, като сапунени мехури, подхванати от въздушно течение. И когато се взрял в най-близкия от приближаващите се, видял, че той наистина има човешка глава, само че с необикновено големи очи и с такова изражение на скръб и мъка, каквото никога дотогава не бил виждал

върху лице на смъртен. С учудване забелязал, че главата не се обърнала да го погледне, а като че наблюдавала и следяла някакъв невидим движещ се предмет. За миг бил озадачен, но после се сетил, че това същество наблюдава с огромните си очи нещо, което става в света, който той току-що е напуснал. То се приближавало все повече и повече, а Платнер бил толкова смаян, че нямал сили да извика. Когато дошло съвсем наблизко, съществото издало много слаб шипящ звук. После го потупало леко по лицето — досега му бил много хладен — и като го отминало, продължило нагоре към хребета на хълма.

На Платнер му хрумнала необикновена мисъл: че тази глава много прилича на Лидгет. После той насочил вниманието си към другите глави, които в момента се катерели на гъсти рояци по склона. Никоя от тях не давала ни най-малък признак, че го познава. Наистина една-две се приближили до главата му и понечили да направят като първата, но той се отдръпнал с отвращение. У повечето от тях забелязал същото изражение на безизходна скръб, каквато видял у първата, и чул същите слаби жални звуци. Една-две плачели, а трета, която се търкаляла бързо по нанаторнището, изразявала демонична ярост. Но други били хладни, а в очите на някои се четяло задоволено любопитство. Поне една изразявала почти възторжено щастие. Между тях, които видял по това време, Платнер, доколкото си спомня, не открил повече такива, които да оприличи на някого.

В течение на няколко часа може би Платнер наблюдавал тези странни същества, пръскащи се по хълмовете, и едва дълго след като престанали да излизат от скупчените една до друга черни сгради в клисурата, продължил спущането си по нанаторнището. Тъмнината около него се сгъстила дотолкова, че трудно налучквал верния път. Небето над главата му сега било ярко, светлозелено. Не усещал нито глад, нито жажда. По-късно, когато огладнял и ожаднял, намерил прохладен поток, течащ през средата на клисурата, и най-после нуждата го принудила да опита от редкия мъх по камъните, който му се видял вкусен.

Той се лутал слепешком между гробовете, които се спущали в клисурата, за да търси неуверено някакво разковниче за разгадаване на тези непонятни неща. След дълго време стигнал до входа на голямата сграда, подобна на музей, от която излезли главите. В нея съзрял сноп зелени светлини, които горели на нещо като базалтов олтар, а от една

камбанария над главата му към средата на помещението се спущало въже на камбана. По цялата дължина на стената наоколо минавал огнен надпис с букви, които не познавал. Докато се чудел какво е предназначението на тия неща, чул отдалечаващ се тропот на тежки стъпки, отекващ далеч по улицата. Изскочил пак в мрака, но не можал да забележи нищо. Хрумнало му да дръпне въжето на камбаната, ала на края решил да тръпне подир стъпките. Но макар че изминал тичешком значително разстояние, не успял да ги догони; а и виковете му останали напразни. Клисурата като че се разширявала до безкрайност. По цялата ѝ дължина било тъмно като в земна звездна нощ, докато мъртвешки зеленият ден мъждеел по горния ръб на стръмните ѝ урви. Долу вече нямало глави. Всички те изглежда се намирили по високите склонове. Като погледнал нагоре, видял, че те сноват насам-натам, някои се реели на едно място, други хвърчали стремително из въздуха. Казва, че това му напомнило за „големи снежинки“; само че тези били черни и светлозелени.

Платнер заявява, че прекарал почти седем-осем дни в следене на твърдите, неотклонни стъпки, които все не успявал да догони, в изследване на нови области на тази безкрайна дяволска бездна, в катерене и спущане по страхотните височини, в лутане около върховете и наблюдаване на блуждаещите лица. Казва, че не държал сметка за времето. Макар че веднъж или дважд забелязал очи, които го наблюдавали, не разменил нито дума с живо същество. Спял между скалите по планинския склон. В самата клисура земни неща не се виждали, защото от земна гледна точка тя била дълбоко в недрата. Щом започнал земният ден, светът за него станал видим от височините. Понякога усещал, че се препъва в тъмнозелените камъни или се спира до ръба на пропаст, а навред наоколо се поклащат зелените клони на съсексвилските улички: или му се струвало, че се разхожда отново по тия улици, или наблюдава незабелязано какво става в някой дом. Именно тогава установил, че почти на всяко човешко същество от нашия свят се пада някоя от тия блуждаещи глави; че всеки един в света се намира от време на време под наблюдението на тези безпомощни безтелесни създания.

Какво са те — тези Наблюдатели на Живите? Платнер никога не узнал това. Но двама, които скоро го намерили и проследили, приличали на детския му спомен за баща му и майка му. От време на

време и други лица обръщали очи към него: очи като на ония мъртъвци, които го направлявали или му вредели, или му помагали в юношеска и зряла възраст. Всеки път, когато го погледнали, странно чувство на отговорност обземало Платнер. На майка си той се осмелил да заговори, но тя не му отвърнала нищо. Взираше се в очите му печално, вторачено и нежно — а и като че ли малко укорително.

Той просто разказва тази история; не се и опитва да я обяснява. Предоставя на нас да гадаем кои може да са тези Наблюдатели на Живите, или пък, ако са наистина Мъртъвците, защо така внимателно и страстно наблюдават света, който са напуснали завинаги. Възможно е — всъщност лично на мен това ми се струва правдоподобно, — когато животът ни свърши и не можем вече да избираме между зло и добро, да сме все още принудени да бъдем очевидци на последиците, за които сме виновни. Ако човешките души продължават да живеят след смъртта, тогава сигурно и човешките интереси остават да съществуват след смъртта. Но това е само мое лично предположение за смисъла на видяното. Платнер не дава никакво тълкуване, защото и на него не му било дадено. Добре е читателят да разбере това. Ден след ден той бродел замаян из тоя странно осветен свят извън света, уморен и към края изнемощял и гладен. Денем — тоест според нашия земен ден — призрачното видение на старата позната гледка на Съсексвил, заобикаляща го отвред, го отегчавала и измъчвала. Не виждал къде да стъпи и от време на време усещал по лицето си хладния досег на някоя от тези Наблюдаващи души. А когато се мръкнело, обкръжен от това множество Наблюдатели и от тяхната дълбока печал, изпитвал неописуем душевен смут. Изгаряло го силно желание да се върне в земния живот, който бил толкова близо и все пак толкова далеч. Неземността на заобикалящите го неща му причинявала безспорно мъчителна душевна болка. Собствените му преследвачи го безпокоели неописуемо. Искал да им кресне да престанат да го гледат така вторачено, да им се скара, да избяга от тях. Те били все тъй безмълвни и сериозни. Колкото и да тичал из неравната местност, те го следвали неумолимо.

Надвечер на деветия ден Платнер чул далеч от дъното на клисурата невидими приближаващи стъпки. Тогава той бродел по широкото било на същия хълм, на който паднал при влизането си в този свой странен Друг свят. Обърнал се и се запуснал бързо към

клисурата, опипвайки трескаво пътя си, но се заковал на място, като видял това, което ставало в една стая в някаква задна уличка близо до училището. И двамата, които били в стаята, той познавал по физиономия. Прозорците били отворени, жалюзите — вдигнати и залязващото слънце озарявало ярко вътрешността, тъй че откачало тя изпъквала съвсем ясно — светла продълговата стая, прилегнала като картина от магически фенер върху черния пейзаж и мъртвешки зеления здрач. В добавка към слънчевата светлина в стаята току-що била запалена свещ.

На леглото лежал слаб, дългнест човек, чието мъртвешки бледо лице се откроявало страшно на омачканата възглавница. Стиснатите му пестници били вдигнати над главата. На една масичка до леглото стояли няколко шишенца с лекарства, препечен хляб, вода и празна чаша. От време на време устните на слабия се разтваряли, за да изразят някоя дума, която не можел да произнесе. Но жената не забелязвала, че той иска нещо, понеже била заета с вадене на книжа от едно старинно писалище в отсрещния ъгъл на стаята. Отначало картината била наистина много жива, но колкото по-ярка ставала зелената зора над нея, толкова по-смътна и безцветна ставала тя.

С приближаването на отекващите стъпки, тия стъпки, които звучат така силно в оня Друг свят и навлизат толкова тихо в тоя, Платнер забелязал около себе си огромно множество неясни лица, които изскачали от мрака и се скупчвали да гледат двамата души в стаята. Никога дотогава той не бил виждал толкова много Наблюдатели на Живите. Едни следели само болния в стаята, други с безкрайна мъка наблюдавали как жената с жадни очи търси нещо, което не може да намери. Те наобиколили Платнер, изпречвали се пред погледа му и се блъскали пред лицето му, безпомощно жалните им гласове го обграждали отвред. Само сегиз-тогиз виждал ясно. През останалото време картината трептяла мъжделиво през булото от зелени отражения, предизвикани от движенията им. Изглежда, в стаята било много тихо, защото, както казва Платнер, пламъкът на свещта из пуцал напълно отвесна струя дим, а всяка стъпка и нейното ехо звучели в ушите му като гръмотевици. А лицата! Особено две близо до това на жената: едното също било женско, бяло и с ясни черти лице, сигурно някога студено и сурово, ала сега смекчено от отсянка на мъдрост, непозната на земята. Другото навярно принадлежало на

бащата на жената. И двете очевидно били погълнати в съзерцаването на някаква злонамерена низост, която изглежда не били в състояние вече да предотвратят и осуетят. Зад тях имало други, може би учители, които учили на лошо, приятели, чието влияние било залязло. И над мъжа имало също такава множество, но никой там нямал вид на родител или учител! Лица, може би някога груби, ала сега пречистени и укрепнали от скръбта! И най-отпред — едно девическо лице нито гневно, нито разкаяно, а просто търпеливо и уморено и, както се сторило на Платнер, очакващо подкрепа. При спомена за това множество от мъртвешки лица той се почувствувал неспособен да продължи описанието си. Събрал ги звънът на камбаната. Платнер видял всички в разстояние на една секунда. Изглежда, бил толкова развълнуван, че съвсем неволно неспокойните му пръсти извадили шишето със зеления прах от джоба и го задържали пред лицето му. Но той не си спомня това.

Внезапно стъпките спрели. Платнер зачакал какво ще стане по-нататък, настъпила пауза, после изведнъж, прорязвайки неочакваната тишина като остър, тънък нож, прозвучал първият камбанен звън. Тогава множеството от лица се разлюляло и навред около Платнер се надигнали вопли, този път по-силни. Жената не чувала; сега тя горяла нещо на пламъка на свещта. При втория звън всичко притъмняло и през тълпата наблюдаващи полъхнал леденостуден вятър. Те се въртели около Платнер като вихрушка от мъртви листа през пролетта, а при третия звън нещо се проточило през тях към леглото. Знаете що е светлинен лъч. Това било нещо като тъмен лъч, и като се взрял по-добре в него, Платнер забелязал, че то е призрачна ръка.

В момента зеленото слънце преваляло черните голи хълмове на хоризонта и в стаята царял полумрак. Платнер видял, че бледият на леглото се мята и гърчи, а жената го гледа уплашено през рамо.

Роякът наблюдатели се вдигнал високо като облак зелен прах, понесен от вятъра, и се устремил бързо надолу към храма в клисурата. Тогава Платнер изведнъж разбрал значението на призрачната черна ръка, която се протегнала над рамото му и сграбчила жертвата си. Той не смеел да обърне глава да погледне сянката зад ръката. Със страшно усилие, като закрил очите си, той побягнал, направил може би двайсет крачки, после се подхлъзнал на един камък и паднал. Паднал напред,

върху ръцете си; а когато докоснал земята, шишето се счупило и експлодирало.

След миг видял, че седи, замаян и окървавен, лице срещу лице с мистър Лиджет в старата оградена градина зад училището.

Тук историята на преживелиците на Платнер свършва. Аз се възпротивих — струва ми се, успешно — на естествената склонност на белетриста да украсява случки от тоя род. Разказах я по възможност в реда, в който ми я разправи Платнер. Старателно избягах всякакъв опит да влагам свой стил, художествени ефекти или тълкувание. Лесно би било например да разработя сцената на смъртното легло по такъв начин, че да се получи нещо като заговор, в който е замесен Платнер. Но освен че е нежелателно да се фалшифицира дори най-необикновената истинска случка, такива изтъркани похвати според мен биха развалили странното впечатление от този тъмен свят, с неговото мъртвешки зелено осветление и витаещите Наблюдатели на Живите, който, невидим и недостижим за нас, все още се простира навред наоколо ни.

Остава да добавя, че действително имаше смъртен случай във Винсът Теръс, точно зад училищната градина, и то, ако може да се докаже, в момента на завръщането на Платнер. Умрелият беше данъчен бирник и застрахователен агент. Вдовицата му, доста по-млада от него, се омъжи миналия месец за някой си мистър Хуимпър, ветеринарен лекар от Олбийдинг, Тъй като тази част от настоящата история се разнасяше устно из Съсеквил в различни варианти, жената се съгласи да използвам името ѝ само ако дам ясно да се разбере, че категорично отрича всички подробности от описанието на Платнер за последните минути на нейния съпруг казва, че не била изгаряла никакво завещание, макар че Платнер изобщо не я е обвинявал в това; съпругът ѝ направил само едно завещание, и то тъкмо след венчавката им. Безспорно описанието на Платнер за мебелировката на стаята беше изумително точно, макар че той никога не я бе виждал.

Искам, дори с риск от отегчително повторение, да наблегна на още нещо, за да не би да се получи впечатление, че клоня към лековерната, суеверна версия. Според мен отсъствието на Платнер от света в течение на девет дни е доказано. То обаче не доказва неговия разказ. Възможно е дори тук да е имало външнопространствени халюцинации. Това поне читателят трябва безусловно да има пред вид.

[1] *Еусипия Паладино* — известна италианска спиритистка. — Б.пр. ↑

[2] *Макс Нордау* (1849–1923) — немски писател. — Б.пр. ↑

[3] *Мастър* (англ.) — господин, обръщение към младеж. — Б.пр.

↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.